

Концепція медичного нейтралітету як підвалина забезпечення прав людини у сфері охорони здоров'я

Усталеною для міжнародної спільноти і не становленою на теренах нашої держави є фундаментальна концепція медичного нейтралітету. Під *медичним нейтралітетом* розуміють певну соціальну домовленість, яка зобов'язує суспільство захищати медичний персонал як у час війни, та і мирний час, та зобов'язує медичний персонал надавати медичну допомогу усім, незалежно від релігії, раси, етнічного походження чи політичних уподобань.

Медичний нейтралітет стосується принципу невтручання у процес надання медичної допомоги як у мирний час, так і в період збройного конфлікту, громадських заворушень. Лікарі повинні мати можливість піклуватись про хворих незалежно від їхніх політичних уподобань, виконуючи положення Женевської конвенції. Міжнародної клятви лікаря (ВМА, 1948), зокрема щодо присвяти свого життя служінню во ім'я людини.

Концепція медичного нейтралітету сформульована на основі міжнародного гуманітарного права, права прав людини (International Human Rights Law) і медичної етики. Для України цей концептуальний фокус породжений викликами сьогодення, є в міжнародній практиці у сфері прав людини й охорони здоров'я та потребує імплементації на національні терени, зокрема й в законодавчому аспекті.

Принципами медичного нейтралітету є:

1) захист медичного персоналу, пацієнтів лікарень та медичних транспортних засобів від нападів або від незаконного втручання; 2) вільний доступ до медичної допомоги, зокрема лікування; 3) гуманне ставлення до усього цивільного населення; 4) відсутність дискримінації при лікуванні хворих чи поранених.

Медичний нейтралітет порушується, коли медичні працівники, заклади охорони здоров'я чи пацієнти зазнають напад чи коли медичним працівникам заборонено надавати медичну допомогу.

До порушень медичного нейтралітету може бути віднесено:

- Напади на лікарні;
- Напади на пацієнтів;
- Напади на медичний персонал;
- Напади на медичний транспорт;
- Порушення правил медичної етики медперсоналом;
- Навмисне блокування доступу до медичного лікування та поставок;
- Покарання медпрацівників за надання медичної допомоги тому, хто її потребує.
- Руйнування закладів охорони здоров'я, медичної документації тощо.

Ці неправомірні дії мають різновекторний вплив, адже, з одного боку, порушують права медичного працівника, а з іншого, - негативного впливають на усіх людей: здійснюється тиск на населення загалом і на осіб, які потребують медичної допомоги, зокрема, адже їхнє життя і здоров'я опиняється під загрозою.

Концепція медичного нейтралітету, як випливає з її визначення, спрямована як на захист медичних працівників, так і на захист пацієнтів, тим самим гарантуючи праволюдний баланс у взаєминах. Такі концептуальні акценти викристалізувались з огляду на звичаєві норми міжнародного гуманітарного права, зокрема однієї з них, а саме: *медичний персонал призначений виключно для виконання медичних обов'язків, повинен користуватись повагою і захистом при будь-яких обставинах.* З цього випливає, що

захист медичного персоналу не є особистою пільгою, а радше впливає з поваги і захисту, яка має належати пораненим і хворим, з якими, за будь-яких обставин, треба поводитись гуманно. Отож, суть концепції полягає у тому, що **медичний нейтралітет захищає сам процес надання медичної допомоги, а також тих, хто її отримує і тих, хто її надає.**

Варто відзначити, що концепцію медичного нейтралітету деякі країни намагаються імплементувати й у національне законодавство. Наприклад, у США підготовлено проект закону «Закон про захист медичного нейтралітету», метою якого є забезпечення медичного нейтралітету та сприяння притягненню до відповідальності за порушення принципу медичного нейтралітету. У цьому законопроекті під порушенням медичної нейтральності розуміють:

а) збройні напади на заклади охорони здоров'я, надавачів медичних послуг чи осіб у процесі отримання ними медичної допомоги;

б) безпідставне руйнування медичних поставок, документації чи засобів транспортування;

в) навмисне перешкоджання здійсненню принципів медичної етики, які закріплені у Міжнародному кодексі медичної етики Всесвітньої медичної асоціації, включаючи перешкоджання надання медичної допомоги відповідно до етичних принципів тим, хто її потребує;

г) примушування медичних працівників до вчинення дій, які суперечать їхнім етичним зобов'язанням;

д) навмисне зловживання (незаконне використання) закладів охорони здоров'я, транспортних послуг, уніформи, значків (емблем);

е) навмисне блокування доступу до закладів охорони здоров'я чи до медичних працівників;

є) незаконний арешт чи затримання осіб, які надають медичну допомогу, чи осіб, які потребують медичної допомоги.